A két nagyobb tematikus egység után a kötet addigi vizsgálódásainak összefoglalása következik. Sokrétű gondolkodásszociológiai, szellemtörténeti és irodalomtörténeti megállapításait a szerző a végén szintézisbe hozza, s az addig szerteágazó, helyenként széttartónak tűnő alfejezetek egységes egésszé állnak össze, képet tárva elénk az európai kultúra klasszicizmus és modernitás közötti történetéről, illetve irodalmi példákon keresztül való olvashatóságáról. A nemzeti irodalmak és gondolkodási hagyományok önálló tárgyalása mellett megtörténik a különböző európai kultúrák közötti határátlépés, a nemzetek felett álló, azokat összefogó európai kultúra feltételezése, és a nemzeti kultúrák szellemtörténetén keresztül részben talán a leírása is.

Ungvári tézise szerint a nemzeti kultúrák európai kultúrát, míg a nemzeti irodalmak egymással dialógust folytatva, egymásba átlépve, összeolvadva európai irodalmat alkotnak, a nemzeti narratívák fonala mentén pedig felgöngyölíthető egy nagyobb, többé-kevésbé egységes európai szellemtörténeti narratíva. A *Labirintusok* tehát nem, de legalábbis nem teljes egészében veti el a „nagy narratívákat", miként tette azt Lyotard, s miként az ő nyomán szokás elvetni őket napjainkban is. Ungvári ebben a tekintetben optimistának mondható, ellentétben posztmodern korunk sokszor pesszimista felhangjaival.

Úgy vélem, a *Labirintusok* az utóbbi évek egyik legfontosabb magyar nyelven íródott történeti munkája, amely egyszerre olvasható irodalom-, eszme- és gondolkodástörténeti műként. A kötet átfogó képet fest a klasszikus és a modern kor közti átmenet időszakáról, kellő alapossággal téve fel – és részint megválaszolva – a kérdést, vajon a nemzeti irodalmak és kultúrák mellett/felett beszélhetünk-e még valamiképp egységes európai kultúráról.

KÁNTÁS BALÁZS

(Scolar Kiadó, Budapest, 2009, 360 oldal, 3499 Ft)

L. SIMON LÁSZLÓ:
Versenyhátrány
A (kultúr)politika fogságában

A római szekér
Kulturális politika – politikai kultúra

Ki figyel a magyar kultúrára? – teszi fel a retorikai kérdést L. Simon László költő és közíró az elmúlt nyolc év kulturális kormányzatának működését elemezve. A Magyar Írószövetség titkári tisztét hat évig betöltő szerző a jelenkori magyar kultúrpolitikusok közül az egyet-

len, aki nem csupán politikai háttéranyagokon keresztül, hanem a nagyközönség számára is érthető és hozzáférhető módon, folyóiratokban és hetilapokban publikált cikkek formájában tudósít a magyar kultúra ügyének aktuális állásáról. Persze éppen ez az adekvát módja egy olyan területről való közös gondolkodásnak, amely minden magyart érint, nem pedig az a kizárólag informális, belső csatornákon lefolytatott, ezoterikus és átláthatatlan „társadalmi vita", amit a rendszerváltoztatás utáni „kultúracsinálók" részesítettek előnyben.

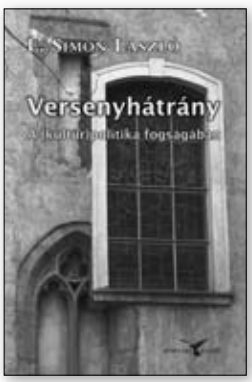

A kultúra politikájához és szervezéséhez kapcsolódó tanulmányainak és cikkeinek két gyűjteményes kötetében a szerző nem hagy kétséget afelől, hogy az állam, egyrészt egy átfogó, értékmegőrző program híján, másrészt fiskális szempontok miatt, lépésről lépésre vonul ki a szférából. Ennek egyenes következménye, hogy a nemzet számára valódi erőforrást jelentő minőségi magyar kultúra jelenlegi állását tekintve (megidézve L. Simon első tanulmánykötetének címét) versenyhátrányban van a piacot elöntő, bő forrásokkal rendelkező tömegkultúrával szemben. E hátrányt növeli többek között a háttérintézményi rendszer folyamatos leépítése vagy a normatívák radikális csökkentése illetve összevonása is. A miniszterek éves bizottsági beszámolóit a tényekkel egybevető szövegek a kultúra összes területére kitérnek, külön figyelmet fordítva az aktuális év nagy visszhangot kiváltó eseményeire, például a Nemzeti Színház 2008-as igazgatói pályázata körüli botrányra vagy az Európa Kulturális Fővárosa projekt körüli szervezetlenségekre. Ugyanakkor mindvégig szem előtt tartják az adott döntések hátterében meghúzódó világnézeti motivációkat is, és a kulturális kormányzat piacközpontú, neoliberális felfogásával szemben az értékelvű kultúratámogatás koncepciójával érvelnek.

Jól jelzi L. Simon egészleges szemléletét, hogy éppúgy figyelmet fordít az alulfinanszírozott örökségvédelem vagy a megyei kultúrafinanszírozás kérdéseire (tekintetbe véve a globalizmus ellenében egyre erősebb regionalitás hagyományőrző és értékmentő szempontjait), mint ahogy az irodalom stratégiai ügyeire, például a folyóirat-támogatásra vagy a könyvkiadásra. Ez utóbbi részterületnek a *Japán hajtás* című verseskötetéért 2009-ben Szép Magyar Könyv-díj-

ban részesülő L. Simon mindkét könyvében külön fejezetet szentel; ha netán valaki egybeolvasná ezeket az írásokat, szomorúan állapíthatná meg, hogy a terület helyzetén még a Márai-program sem javít, vagyis a kiadók által kötetenként befizetett 1%-os kulturális járulék megszüntetéséből származó maradványpénzek sem lesznek elegendők arra, hogy a minőségi könyvek kiadása fellendüljön. Mindemellett rendkívül fontos az a néhány írás is, melyeket a szerző az irodalom és a rá épülő, különösen tagolt szervezeti rendszer formális struktúrájának feltárására szentel, hiszen a mai magyar irodalom széttartó jelenségeinek megértése szempontjából elengedhetetlen az eltérő esztétikai iskolák (már ha vannak ilyenek egyáltalán) mögé felsorakozó alakulatok katalogizálása.

A római szekér bevezetőjében rögtön magyarázatot kapunk (méghozzá Illyés Gyulától) a különös címre, miszerint „egy-egy országnak a jó haladása olyan, mint a római szekéré. Két kereke van, az egyik közéleti, a politikai, a másik a szellemi élet. Akkor jó, ha az együtt működik." Ha ezek együttműködése mégsem sikerül, és valamelyik a kettő közül kihagy, akkor a másik kénytelen átvenni a szerepét, ebben az esetben pedig az egyik terület saját illetékességi körét átlépve beavatkozik a másik ügyeibe. L. Simon meglátása szerint a mai kor római szekerének kerekei is ellentétes irányba forognak, és úgy tűnik, hogy mára mindent a politika kezdett el uralni. Erre a meglátásra rímel a kötet egyik fajsúlyos írása, *A demokrácia valódi értéke*, melyben L. Simon az Orbán Viktor által Kötcsén elmondott, az értelmiség múltbeli szerepét firtató, valamint jövőbeni lehetőségeit fontolgató beszédére reflektál, kitérve a politikai kommunikáció sajátosan pervertált játékterére is, figyelembe véve a kommunikáció habermasi elgondolását. Ezen a nyomvonalon haladva válik igazán érdekessé az az elemzés is, amelyet a szerző a Jobbik választási programjának kultúrpolitikai fejezetéről nyújt. Kimutatja, hogy a magát radikálisnak nevező párt szakpolitikai programja alapjában véve közhelyes és felületes, valamint mellőz sok olyan kulcsfogalmat (mint például művelődési ház, levéltár), amelyek nélkül elképzelhetetlen egy átfogó kulturális politika.

Az értelmiség helyzetéről való polémia azonban L. Simon László

esetében egy valódi életprogrammal társul; mint arról a *Versenyhátrány* előszavában vall, a polisz ügyeinek intézésébe éppen a fentebb ismertetett trendek megváltoztatása végett kapcsolódott be, vállalva ezzel azt, hogy bizonyos időre háttérbe kell szorítania alkotói munkáját. A 2007-es kötetben önmagát a magyar irodalmi élet „közösségi szerepet vállaló, a társadalmi problémákra érzékeny" vonulatához sorolja. Az irodalom felől a politikába érkező költő aktivitását és tenni akarását egyelőre egyértelmű siker koronázza, hiszen az általa célként megjelölt „új, polgári kultúrpolitika" megvalósítása felé jó úton halad: a 2010-es választásokon egyéni körzetben országgyűlési képviselőnek választották, majd az újonnan megalakult Országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának elnöke lett.

ZSOLNAI GYÖRGY

(Versenyhátrány, Kortárs Kiadó, Budapest, 2007, 232 oldal, 2500 Ft;

A római szekér, Ráció Kiadó, Budapest, 2010, 280 oldal, 2600 Ft)

HANS KÜNG: *Minden dolgok kezdete*
Természettudomány és vallás

A tübingeni egyetem híres-hírhedt svájci származású teológiaprofeszszora, Hans Küng a tavaly magyar nyelven is megjelent könyvében a felvilágosodás óta sikert sikerre halmozó természettudományok és a mindeközben lépésről lépésre hátráló teológia legfontosabb képviselőinek és kérdéseinek precíz bemutatásával, a két tudományterület határainak kijelölésével, módszertanuk világos megkülönböztetésével, eredményeik összehasonlító elemzésével az univerzum keletkezéséről, értelméről és céljáról vallott, nemegyszer egymást kizáró nézeteik összehangolására és összebékítésére tesz kísérletet.

A kötetet lapozgatva az alapvetően a bölcsészet- és társadalomtudományok iránt érdeklődő olvasó is könnyedén megismerkedhet az eleddig többnyire bizalmatlanul kezelt, csupán a képletek és egyenletek bizarr tudományának tekintett matematika, fizika, kémia és biológia lenyűgözően izgalmas kultúrtörténetével. Nikolausz Kopernikusz, Johannes Kepler, Galileo Galilei, Isaac Newton, Albert Einstein, Max Planck, Niels Bohr, Erwin Schrödinger az univerzumról alkotott alapvető, sorsdöntő és sorsfordító elméleteinek tanulmányozása nélkül még hobbiszinten sincs értelme a filozófiával vagy a teológiával szószmötölnünk, de nem érdemes komolyabban pszichológiával, szociológiával vagy akár az irodalommal vagy a művészetekkel sem foglalatoskodnunk.